

PL

PL

PL

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 21.4.2009
KOM(2009) 175 wersja ostateczna

ZIELONA KSIĘGA

**W SPRAWIE PRZEGLĄDU ROZPORZĄDZENIA RADY (WE) NR 44/2001
W SPRAWIE JURYSDYKCJI I UZNAWANIA ORZECZEŃ SĄDOWYCH ORAZ
ICH WYKONYWANIA W SPRAWACH CYWILNYCH I HANDLOWYCH**

ZIELONA KSIĘGA

W SPRAWIE PRZEGLĄDU ROZPORZĄDZENIA RADY (WE) NR 44/2001 W SPRAWIE JURYSDYKCJI I UZNAWANIA ORZECZEŃ SĄDOWYCH ORAZ ICH WYKONYWANIA W SPRAWACH CYWILNYCH I HANDLOWYCH

Niniejsza zielona księga towarzyszy sprawozdaniu Komisji na temat stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych („rozporządzenia”)¹. Ma ona na celu rozpoczęcie szerokich konsultacji z udziałem zainteresowanych podmiotów na temat możliwych sposobów poprawy funkcjonowania rozporządzenia pod kątem zagadnień poruszonych w sprawozdaniu.

Komisja wzywa wszystkie zainteresowane osoby do nadsyłania w terminie do 30 czerwca 2009 r. komentarzy na poruszone dalej tematy, a także wszelkich innych uwag na poniższy adres Działu E2 Wymiar Sprawiedliwości w Sprawach Cywilnych Dyrekcji Generalnej ds. Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa Komisji Europejskiej:

European Commission
Directorate-General Justice, Freedom and Security
Unit E2 – Civil Justice
B – 1049 Brussels Faks: + 32 (0) 2 299 64 57
E-mail: jls-coop-jud-civil@ec.europa.eu

Odpowiedzi zostaną opublikowane na stronach internetowych. Aby zapoznać się z informacjami na temat przetwarzania danych osobowych i treści odpowiedzi, należy przeczytać opublikowane na stronie poświęconej konsultacjom szczególne oświadczenie w sprawie ochrony prywatności. Organizacje zawodowe zachęca się do rejestracji w rejestrze grup interesu prowadzonym przez Komisję².

1. Zniesienie wszelkich środków pośrednich wymaganych do uznania i wykonania orzeczeń zagranicznych („*exequatur*”).

Obecna procedura *exequatur* wprowadzona rozporządzeniem uprościła, w porównaniu z systemem obowiązującym na mocy konwencji brukselskiej z 1968 r., procedurę uznawania i wykonywania orzeczeń. Niemniej jednak na pozbawionym granic rynku wewnętrznym ciężko znaleźć uzasadnienie dla kosztów, które w postaci czasu i pieniędzy muszą ponosić obywatele i przedsiębiorstwa w celu realizacji swoich uprawnień za granicą. Skoro wnioski o stwierdzenie wykonalności rozpatrywane są niemal zawsze pozytywnie, a odmowa uznania i wykonania orzeczenia zdarza się niezwykle rzadko, dążenie do celu w postaci zniesienia procedury *exequatur* we wszystkich sprawach cywilnych i handlowych wydaje się realistyczne. W praktyce miałyby to miejsce głównie w odniesieniu do roszczeń spornych. Zniesieniu *exequatur* powinny jednak towarzyszyć niezbędne gwarancje.

¹ Dz.U. L 12 z 16.1.2001, s. 1.

² (<http://ec.europa.eu/transparency/regrin>). Rejestr założono w ramach europejskiej inicjatywy na rzecz przejrzystości w celu przedstawiania Komisji i opinii publicznej informacji o celach, finansowaniu i strukturach grup interesu.

W odniesieniu do roszczeń bezspornych środki pośrednie zniesiono dzięki wprowadzeniu, w państwie członkowskim wydania, kontroli minimalnych standardów dotyczących doręczenia dokumentu wszczynającego postępowanie oraz zapewnienia pozwanemu informacji na temat roszczenia i postępowania. Ponadto kontrola w wyjątkowych przypadkach powinna zarządzić sytuacjom, w których pozwanemu nie doręczono osobiście dokumentów w sposób umożliwiający mu przygotowanie się do obrony lub gdy pozwany nie mógł sprzeciwić się roszczeniu z powodu siły wyższej lub z powodu nadzwyczajnych okoliczności („szczególna kontrola”). W ramach tego systemu powód wciąż musi przeprowadzić procedurę nadania zaświadczenia, choć tym razem odbywa się ona w państwie członkowskim wydania orzeczenia, a nie w państwie członkowskim jego wykonania.

Z kolei rozporządzenie 4/2009 w sprawie zobowiązań alimentacyjnych³ znosi *exequatur*, zarówno w odniesieniu do roszczeń spornych, jak i bezspornych, w oparciu o harmonizację norm dotyczących prawa właściwego, natomiast ochronę praw do obrony zapewniono dzięki specjalnej procedurze kontrolnej, stosowanej po wydaniu orzeczenia. W rozporządzeniu 4/2009 przyjęto zatem założenie, że w związku z niewielką liczbą „problematycznych” orzeczeń przedstawianych do uznania i wykonania można zapewnić swobodny przepływ, o ile pozwanemu przysługuje skuteczny środek ochrony prawnej *a posteriori* (szczególna kontrola). Gdyby przyjąć podobne podejście w odniesieniu do ogółu spraw cywilnych i handlowych, brak harmonizacji procedur takiej szczególnej kontroli mógłby prowadzić w pewnym stopniu do niepewności w tych nielicznych sytuacjach, w których pozwany nie był w stanie bronić się przed zagranicznym sądem. Należy się zatem zastanowić, czy nie byłoby pożądane wprowadzenie bardziej zharmonizowanej procedury kontroli.

Pytanie 1:

Czy Państwa zdaniem na rynku wewnętrznym wszystkie orzeczenia w sprawach cywilnych i handlowych powinny móc przepływać swobodnie, bez przeprowadzania jakichkolwiek postępowań pośrednich (zniesienie exequatur)?

Jeżeli tak, to czy wydaje się Państwu, że w celu zniesienia exequatur należy utrzymać pewne gwarancje? Jeżeli tak, to które?

2. Funkcjonowanie rozporządzenia w międzynarodowym porządku prawnym

Należyte funkcjonowanie rynku wewnętrznego oraz polityki handlowej Wspólnoty wymaga, zarówno na poziomie wewnętrznym, jak i międzynarodowym, zapewnienia równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, opartego na jasnych i precyzyjnych przepisach dotyczących jurysdykcji międzynarodowej, nie tylko pozwanym, ale i powodom mającym miejsce zamieszkania we Wspólnocie. Potrzeby osób znajdujących się we Wspólnocie w zakresie jurysdykcji w stosunkach ze stronami pochodzącymi z państw trzecich są podobne. Sposób, w jaki potrzeby te są zaspokajane w poszczególnych państwach członkowskich, nie powinien się różnić, biorąc szczególnie pod uwagę fakt, że normy jurysdykcji dodatkowej nie istnieją we wszystkich państwach członkowskich. Wspólne podejście wzmocniłoby prawną ochronę obywateli i podmiotów gospodarczych ze Wspólnoty oraz zagwarantowało stosowanie wspólnotowych przepisów wymuszających swoje zastosowanie.

W celu rozszerzenia osobowego zakresu stosowania przepisów jurysdykcyjnych na pozwanych zamieszkałych w państwach trzecich należy rozważyć, w jakim stopniu można do

³ Dz.U. L 7 z 10.1.2009, s. 1.

tych pozwanych zastosować szczególne przepisy jurysdykcyjne rozporządzenia, oparte na aktualnie obowiązujących łącznikach.

Ponadto należy się zastanowić, w jakim stopniu konieczne i odpowiednie byłoby stworzenie nowych podstaw jurysdykcji w sporach, w które zaangażowani są pozwani z państw trzecich („jurysdykcja dodatkowa”). Obowiązujące przepisy na poziomie krajowym służą realizacji ważnego celu w postaci zagwarantowania dostępu do wymiaru sprawiedliwości; należy rozważyć, jakie jednolite normy byłyby odpowiednie do realizacji tego celu. W tym zakresie należy znaleźć równowagę między, z jednej strony, zagwarantowaniem dostępu do wymiaru sprawiedliwości, a z drugiej strony – grzecznością międzynarodową. W tym kontekście można zastanowić się nad trzema podstawami jurysdykcji: jurysdykcją opartą na prowadzeniu działalności, o ile spór dotyczy takiej działalności; miejscem położenia przedmiotów majątkowych, o ile roszczenie dotyczy tych przedmiotów; oraz jurysdykcją konieczną, która pozwalałaby na wniesienie sprawy w sytuacji, w której nie byłoby innych możliwości dostępu do wymiaru sprawiedliwości⁴.

Ponadto jeżeli ustanowione zostaną jednolite przepisy dotyczące roszczeń skierowanych przeciwko pozwany z państw trzecich, wzrośnie ryzyko, że przed sądami państw członkowskich i sądami państw trzecich będą się toczyć równoległe postępowania. Należy więc rozważyć, w jakich sytuacjach dostęp do sądów państw członkowskich musi być zapewniony niezależnie od toczącego się gdzie indziej postępowania oraz w jakich sytuacjach i pod jakimi warunkami właściwe byłoby umożliwienie sądom, by uznawały się za niewłaściwe na rzecz sądów państw trzecich. Mogłoby to mieć miejsce na przykład wtedy, gdy strony zawarły umowę dotyczącą jurysdykcji wyłącznej sądów państw trzecich, gdy spór z innego powodu podlega wyłącznej jurysdykcji sądów państwa trzeciego lub gdy w państwie trzecim wszczęto już równoległe postępowanie⁵.

Wreszcie należy zastanowić się, w jakim stopniu rozszerzeniu zakresu stosowania przepisów jurysdykcyjnych powinny towarzyszyć wspólne reguły dotyczące skutków orzeczeń wydanych w państwach trzecich. Harmonizacja w zakresie skutków takich orzeczeń zwiększyłaby pewność prawa, w szczególności z punktu widzenia pozwanych ze Wspólnoty, uczestniczących w postępowaniach przed sądami państw trzecich. Dzięki wspólnemu uregulowaniu zagadnień uznawania i wykonywania orzeczeń wydanych w państwach trzecich osoby te mogłyby przewidzieć, w jakich okolicznościach takie orzeczenie mogłoby zostać wykonane w każdym z państw członkowskich Wspólnoty, w szczególności w sytuacji, w której orzeczenie naruszałoby wspólnotowe przepisy wymuszające swoje zastosowanie lub w której prawo wspólnotowe przewidywało wyłączną jurysdykcję sądów państw członkowskich⁶.

⁴ Zob. regulację jurysdykcji koniecznej zawartą w art. 7 rozporządzenia (WE) nr 4/2009. Zasada jurysdykcji koniecznej gwarantuje, że w sytuacji, w której żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na mocy rozporządzenia, sądy państw członkowskich mogą w wyjątkowych przypadkach rozpoznać sprawę, jeśli postępowanie nie może zostać we właściwy sposób wszczęte ani przeprowadzone lub nie jest możliwe w państwie trzecim, z którym sprawa jest ściśle związana.

⁵ Odnośnie do powyższych zagadnień czytelnik może zapoznać się z opracowaniem dotyczącym jurysdykcji dodatkowej, o którym mowa w sprawozdaniu, a także z rezultatami prac Europejskiej Grupy Prawa Prywatnego Międzynarodowego (GEDIP), w szczególności dokumentami z posiedzenia w Bergen we wrześniu 2008 r. (zob. http://www.gedip-egpil.eu/gedip_documents.html).

⁶ Takie obawy wyrażono na przykład w kontekście zbiorowego dochodzenia roszczeń konsumenckich, gdy przedsiębiorstwa ze Wspólnoty uczestniczą w postępowaniu z powództwa zbiorowego w państwie trzecim (np. w Stanach Zjednoczonych).

Pytanie 2:

Czy Państwa zdaniem szczególne przepisy jurysdykcyjne zawarte w rozporządzeniu można stosować do pozwanych z państw trzecich? Jakie dodatkowe podstawy jurysdykcji w stosunku do takich pozwanych uznaliby Państwo za konieczne?

W jaki sposób powinno się uwzględnić w rozporządzeniu jurysdykcję wyłączną sądów państw trzecich oraz postępowania wszczęte przed sądami państw trzecich?

Pod jakimi warunkami powinny być uznawane i wykonywane we Wspólnocie orzeczenia wydane w państwach trzecich, szczególnie w sytuacjach, w których należy uwzględnić wspólnotowe przepisy wymuszające swoje zastosowanie lub w których sądom państw członkowskich przysługuje jurysdykcja wyłączna?

3. Wybór jurysdykcji

Umowom dotyczącym jurysdykcji zawartym przez strony należy zapewnić jak najpełniejszy skutek, zwłaszcza z uwagi na ich praktyczne znaczenie w handlu międzynarodowym. Należy zatem rozważyć, w jakim zakresie i w jaki sposób skuteczność takich umów na mocy rozporządzenia może zostać wzmocniona, szczególnie w sytuacji, gdy w sprawie toczą się równoległe postępowania.

Jednym rozwiązaniem mogłoby być zwolnienie sądu wskazanego w umowie dotyczącej jurysdykcji wyłącznej sądu z obowiązku zawieszenie postępowania na postawie zasady zawisłości sprawy⁷. Wadą tego wariantu byłoby ryzyko równoległego toczenia się postępowań prowadzących do wydania niemożliwych do pogodzenia orzeczeń.

Innym rozwiązaniem mogłoby być odwrócenie zasady pierwszeństwa w odniesieniu do umów dotyczących jurysdykcji wyłącznej sądu. Zgodnie z tym wariantem sąd wskazany w umowie miałby pierwszeństwo badania swojej jurysdykcji i każdy inny sąd, przed który wytoczono powództwo, musiałby zawiesić postępowanie do momentu określenia jurysdykcji przez sąd wskazany. Takie rozwiązanie zastosowano już w rozporządzeniu w odniesieniu do stron, z których żadna nie ma miejsca zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego. Pozwoliłoby ono w dużym stopniu zbliżyć wewnętrzne przepisy wspólnotowe do reguł stosowanych w kontekście międzynarodowym. Jego wadą mogłoby być to, że w razie nieważności umowy strona musiałaby najpierw dochodzić stwierdzenia nieważności przed sądem wskazanym w umowie, a dopiero potem mogłaby wnieść sprawę do sądu, któremu przysługiwałaby jurysdykcja.

Kolejną alternatywą byłoby utrzymanie obowiązującej zasady zawisłości sprawy, lecz uzupełnionej o bezpośrednią komunikację i współpracę między dwoma sądami, połączonej przykładowo z określeniem terminu, w którym sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, musiałby rozstrzygnąć w zakresie jurysdykcji, oraz z obowiązkiem regularnego informowania sądu, przed który później wytoczono powództwo, o przebiegu postępowania. Ten wariant gwarantowałby powodowi, że nie utraci z powodów niezależnych od siebie możliwości rozstrzygnięcia sprawy przed uprawnionym sądem.

⁷

Na mocy zasady zawisłości sprawy, jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisły sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, sąd, przed który wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo.

Skuteczność umów dotyczących jurysdykcji można by także wzmocnić przyznając odszkodowania za naruszenie takich umów, wynikające na przykład z opóźnienia lub wykorzystania postanowień dotyczących przypadków naruszenia umów kredytowych.

Jeszcze innym rozwiązaniem mogłoby być wyłączenie stosowania zasady zawisłości sprawy w sytuacjach, w których równolegle toczy się postępowanie co do istoty sprawy oraz postępowanie o wydanie (negatywnego) deklaratywnego orzeczenia ustalającego lub co najmniej zagwarantowanie zawieszenia biegu przedawnienia w odniesieniu do roszczenia co do istoty, w przypadku gdy powództwo o ustalenie okaże się nieskuteczne.

Wreszcie należy się odnieść do niepewności związanej z kwestią ważności umowy, na przykład ustanawiając standardową klauzulę dotyczącą jurysdykcji, która ponadto mogłaby przyspieszyć rozstrzygnięcie przez sądy o zagadnieniach jurysdykcyjnych⁸. Wariant ten składałby się z niektórych rozwiązań zaproponowanych powyżej: zgoda na prowadzenie równoległych postępowań lub odwrócenie zasady pierwszeństwa mogłyby ograniczać się do sytuacji, w których umowa dotycząca jurysdykcji miałaby standardową formę określoną w rozporządzeniu.

Pytanie 3:

Które z zaproponowanych wyżej rozwiązań lub innych możliwych rozwiązań uznają Państwo za najodpowiedniejsze do zwiększenia skuteczności we Wspólnocie umów dotyczących jurysdykcji?

4. Własność przemysłowa

Możliwość skutecznego egzekwowania lub kwestionowania praw własności przemysłowej we Wspólnocie ma podstawowe znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego. Materialne prawo własności intelektualnej jest już w dużej mierze włączone do dorobku wspólnotowego⁹. Dyrektywa 2004/48 w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej¹⁰ ma na celu zbliżenie niektórych przepisów proceduralnych dotyczących egzekwowania. Aby zaradzić brakowi pewności prawa oraz wysokim kosztom powodowanym przez powielanie postępowań przed sądami krajowymi, Komisja zaproponowała utworzenie wspólnego systemu sądownictwa przez ustanowienie jednolitego systemu sądowego rozstrzygania sporów patentowych, kompetentnego do wydawania orzeczeń w sprawie ważności oraz naruszeń patentów europejskich oraz przyszłych patentów wspólnotowych na całym obszarze rynku wewnętrznego¹¹. Ponadto 20 marca 2009 r. Komisja przyjęła zalecenie dla Rady w sprawie wytycznych negocjacyjnych dotyczących zawarcia umowy międzynarodowej, w której uczestniczyłyby Wspólnota, jej państwa członkowskie oraz inne umawiające się państwa Konwencji o patencie europejskim¹². Zanim utworzony

⁸ W odniesieniu do ważności umowy czasami sugeruje się, że właściwym rozwiązaniem mogłoby być wprowadzenie zharmonizowanej normy kolizyjnoprawnej, zapewniającej jednolite stosowanie przepisów rozporządzenia. Należy zwrócić uwagę, że prawo właściwe dla umów dotyczących jurysdykcji zostało wyłączone z zakresu stosowania rozporządzenia (WE) nr 593/2008 w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I).

⁹ Prawa własności intelektualnej obejmują także prawa autorskie, których nie dotyczy niniejszy dokument. Prawa autorskie nie podlegają rejestracji, dlatego nie są objęte przepisami rozporządzenia dotyczącymi jurysdykcji wyłącznej.

¹⁰ Dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz.U. L 157 z 30.4.2004, s. 45).

¹¹ COM(2007) 165.

¹² SEC(2009) 330.

zostanie jednolity system sądowego rozstrzygania sporów patentowych, niektóre wady obecnego systemu można zidentyfikować i zaradzić im w kontekście rozporządzenia (WE) nr 44/2001.

W odniesieniu do koordynacji równoległych postępowań w sprawie naruszenia można by zaproponować poprawienie komunikacji i wzajemnej współpracy między sądami, przed którymi toczą się równoległe postępowania, lub wyłączenie zastosowania zasady zawisłości w sprawach o wydanie negatywnego deklaratywnego orzeczenia ustalającego (zob. wyżej, pkt 3).

Jeżeli chodzi o koordynację postępowań w sprawie ważności oraz w sprawie naruszeń, w ogólnym opracowaniu zasugerowano kilka rozwiązań mających przeciwdziałać praktykom określanym mianem „torpedy”. Szczegóły tych rozwiązań można znaleźć w opracowaniu. Jednakże te problemy można rozwiązać tworząc jednolity system sądowego rozstrzygania sporów patentowych, a wówczas wprowadzanie zmian do rozporządzenia nie byłoby konieczne.

Doprowadzenie do łączenia postępowań przeciwko kilku podmiotom naruszającym patent europejski, należącym do grupy przedsiębiorstw działających zgodnie ze skoordynowaną metodą, można by uznać za stosowne. W takim przypadku rozwiązaniem mogłoby być przyjęcie szczególnej reguły, pozwalającej na wszczynanie postępowań w sprawie naruszeń konkretnych praw własności przemysłowej przeciwko kilku pozwany przed sądami państwa członkowskiego, w którym znajduje się miejsce zamieszkania pozwanego koordynującego działania lub w inny sposób najściślej związanego z naruszeniem. Wadą takiej reguły, jak zauważył Trybunał Sprawiedliwości, mogłoby być to, że jej silnie faktyczne podstawy mogłyby prowadzić to zwielokrotnienia ewentualnych podstaw jurysdykcji, tym samym podważając przewidywalność zasad jurysdykcyjnych ustanowionych w rozporządzeniu oraz zasadę pewności prawa. Ponadto taka reguła może prowadzić praktyk wybierania sądu ze względu na możliwość korzystniejszego rozstrzygnięcia sprawy (*forum shopping*). Można ewentualnie zastanowić się nad innym sformułowaniem reguły dotyczącej wielości pozwanych w celu zwiększenia roli odgrywanej przez sądy państwa członkowskiego, w którym znajduje się miejsce zamieszkania głównego podmiotu odpowiedzialnego.

Pytanie 4:

Jakie problemy obecnego systemu sądowego rozstrzygnięcia sporów patentowych uznałoby Państwo za najistotniejsze do rozwiązania w kontekście rozporządzenia 44/2001 i które z powyższych rozwiązań są Państwa zdaniem najodpowiedniejsze, w kontekście tego rozporządzenia, do poprawy egzekwowania praw własności intelektualnej przez podmioty uprawnione broniące swoich praw i wykonujące je, a także do poprawy sytuacji powodów kwestionujących te prawa?

5. Zawisłość sprawy i sprawy wiążące się ze sobą

W odniesieniu do ogólnego funkcjonowania zasady zawisłości sprawy, należy zastanowić się, czy obecnych problemów nie można rozwiązać poprawiając komunikację i wzajemną współpracę między sądami, przed którymi toczą się równoległe postępowania, lub wyłączenie zastosowania tej zasady w sprawach o wydanie negatywnego deklaracyjnego orzeczenia ustalającego (zob. wyżej, pkt 3).

W odniesieniu do zasady dotyczącej spraw wiążących się ze sobą, należy rozważyć, w jakim zakresie byłoby stosowne grupowanie w oparciu o jednolite reguły spraw wnoszonych przez kilka stron lub przeciwko kilku stronom. Niebezpieczeństwem negatywnych kolizji jurysdykcyjnych można by zaradzić przy pomocy mechanizmów współpracy i komunikacji między danymi sądami oraz zobowiązania sądu, który stwierdził brak swojej jurysdykcji, do ponownego rozpatrzenia sprawy, jeżeli sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, także stwierdziłby brak swojej jurysdykcji. W art. 30 ust. 2 należałoby doprecyzować, że organem odpowiedzialnym za doręczenie jest pierwszy organ otrzymujący dokumenty, które mają zostać doręczone. Ponadto, biorąc pod uwagę, jak ważne są data i godzina doręczenia, organy odpowiedzialne za doręczenie oraz sądy – stosownie do przypadku – powinny zaznaczyć, kiedy dokładnie otrzymały dokumenty w celu doręczenia lub kiedy dokładnie dokument wszczynający postępowanie wniesiono do sądu.

Inną możliwością byłoby poszerzenie w ograniczonym stopniu zakresu przepisu art. 6 ust. 1, pozwalające na połączenie, jeśli sądowi przysługiwałaby jurysdykcja w stosunku do określonej liczby pozwanych.

Pytanie 5:

Jak Państwa zdaniem można poprawić koordynację równoległych postępowań (zawisłość sprawy) przed sądami różnych państw członkowskich?

Czy uważają Państwo, że łączenie postępowań wszczętych przez większą liczbę stron lub przeciwko większej liczbie stron powinno zostać unormowane na poziomie wspólnotowym w oparciu o jednolite reguły?

6. Środki tymczasowe

Sprawozdanie opisuje kilka rodzajów trudności związanych ze swobodnym przepływem środków tymczasowych.

W odniesieniu do *środków ex parte*¹³ właściwe byłoby doprecyzowanie, że środki takie można uznać i wykonać na podstawie rozporządzenia, jeżeli pozwany ma następnie możliwość ich zaskarżenia, szczególnie w kontekście art. 9 ust. 4 dyrektywy 2004/48/WE.

Ponadto można przyjąć inne podejście do przyznania jurysdykcji w odniesieniu do środków tymczasowych udzielonych przez sąd, do którego jurysdykcji nie należy sprawa główna, niż to prezentowane obecnie w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości. W szczególności jeżeli państwo członkowskie, którego sądom przysługuje jurysdykcja w sprawie głównej, byłoby uprawnione do uchylecia, zmiany lub dostosowania środka tymczasowego udzielonego przez sądy państwa członkowskiego, któremu przysługuje jurysdykcja na podstawie art. 31, wymóg „rzeczywistego związku” można by odrzucić. Rolą sądu, do którego skierowano wniosek, byłaby pomoc w postępowaniu co do istoty sprawy poprzez „użyczenie środków ochrony prawnej”, zwłaszcza gdy brak skutecznej ochrony we wszystkich państwach członkowskich, bez ingerowania we właściwość sądu, do którego jurysdykcji należy sprawa główna. Gdy taka pomoc przestanie być potrzebna, sąd, do którego jurysdykcji należy sprawa główna, mógłby uchylić zagraniczny środek. Także w tym przypadku komunikacja między zainteresowanymi sądami może być pożyteczna. Rozwiązanie to pozwoliłoby wnioskodawcom na poszukiwanie skutecznej ochrony tymczasowej w tym miejscu w Europie, gdzie byłaby ona dostępna.

W odniesieniu do wymaganego zabezpieczenia zwrotu płatności tymczasowej, właściwe mogłoby być doprecyzowanie, że zabezpieczenie to nie musi koniecznie przyjmować postaci kaucji lub gwarancji bankowej. Ewentualnie można by uznać, że tę trudność rozwiąże odpowiednio przyszłe orzecznictwo.

Wreszcie, w razie zniesienia *exequatur* należy dostosować art. 47 rozporządzenia. W tym zakresie za wzór może posłużyć art. 18 rozporządzenia (WE) nr 4/2009.

Pytanie 6:

Czy Państwa zdaniem swobodny przepływ środków tymczasowych można poprawić w sposób zaproponowany w sprawozdaniu i niniejszej zielonej księdze? Czy widzą Państwo inne możliwości poprawy w tym zakresie?

7. Wzajemny stosunek rozporządzenia i sądownictwa polubownego

Sądownictwo polubowne ma wielkie znaczenie dla handlu międzynarodowego. Umowom o arbitraż należy przyznawać możliwie najpełniejszy skutek, a także powinno się wspierać uznawanie i wykonywanie orzeczeń arbitrażowych. Funkcjonowanie konwencji nowojorskiej z 1958 r. uznaje się ogólnie za zadowalające, a konwencję cenią sobie praktycy. Dlatego też wydaje się stosowne, by nie ingerować w funkcjonowanie konwencji, lub przynajmniej uznać ją za punkt wyjścia do dalszych działań. Nie powinno to jednak przeszkodzić w odniesieniu się do pewnych szczegółowych zagadnień związanych z sądownictwem polubownym w rozporządzeniu, nie po to, by dokonać regulacji arbitrażu, lecz przede wszystkim po to, by zapewnić niezakłócony przepływ orzeczeń w Europie oraz zapobiec równoległym postępowaniom.

Przede wszystkim (częściowe) usunięcie wyłączenia sądownictwa polubownego z zakresu stosowania rozporządzenia mogłoby poprawić wzajemne stosunki arbitrażu i postępowań sądowych. Wskutek takiego usunięcia postępowania sądowe wspomagające sądownictwo

¹³ *Środki ex parte* oznaczają, w kontekście środków tymczasowych, postanowienia tymczasowe wydane przez sąd na wniosek jednej ze stron bez wysłuchania drugiej strony.

polubowne mogłyby się znaleźć w zakresie stosowania rozporządzenia. Przepis szczególnie dotyczący przyznania jurysdykcji w takich postępowaniach wzmocniłby pewność prawa. Przykładowo pojawiła się propozycja przyznania wyłącznej jurysdykcji w takich postępowaniach sądom państwa członkowskiego miejsca postępowania przed sądem polubownym, ewentualnie pod warunkiem zawarcia umowy przez strony¹⁴.

Ponadto usunięcie wyłączenia sądownictwa polubownego zagwarantowałoby, że do udzielania środków tymczasowych wspierających postępowania przed sądem polubownym znalazłyby zastosowanie wszystkie normy jurysdykcyjne zawarte w rozporządzeniu (a nie tylko art. 31). Środki tymczasowe udzielone przez sądy mają duże znaczenie dla zapewnienia skuteczności arbitrażu, szczególnie w okresie przed powołaniem sądu polubownego.

Oprócz tego usunięcie wspomnianego wyłączenia pozwoliłoby na uznawanie orzeczeń rozstrzygających o ważności umowy o arbitraż oraz doprecyzowało zagadnienia uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych konsumujących orzeczenie arbitrażowe. Mogłoby także zagwarantować uznawanie orzeczeń uchylających orzeczenia arbitrażowe¹⁵. Dzięki temu można by uniknąć równoległych postępowań przed sądami i sądami polubownymi, w sytuacji w której umowę uznano za nieważną w jednym państwie członkowskim, a za ważną – w innym.

Można by się odnieść bardziej ogólnie do koordynacji postępowań dotyczących ważności umowy o arbitraż toczących się przed sądem i sądem polubownym. Jednym z rozwiązań byłoby na przykład przyznanie pierwszeństwa w zakresie orzekania o istnieniu, ważności i zakresie stosowania umowy o arbitraż sądom państwa członkowskiego w którym toczy się postępowanie przed sądem polubownym. Wariant ten mógłby zostać połączony ze wzmocnioną współpracą między sądami, do których wniesiono sprawę, w tym z wyznaczeniem terminów stronie kwestionującej ważność umowy. Jednolita norma kolizyjnoprawna, dotycząca ważności umów o arbitraż, wskazująca na przykład prawo państwa miejsca arbitrażu, mogłaby zmniejszyć niebezpieczeństwo uznania umowy za ważną w jednym państwie członkowskim i za nieważną w innym. Zwiększyłyby to na poziomie wspólnotowym, w porównaniu z art. II ust. 3 konwencji nowojorskiej, skuteczność umów o arbitraż.

Ponadto, w odniesieniu do uznawania i wykonywania, orzeczenie arbitrażowe wykonalne na mocy konwencji nowojorskiej mogłyby korzystać z reguły pozwalającej na odmowę wykonania orzeczenia, które byłoby nie do pogodzenia ze wspomnianym orzeczeniem arbitrażowym. Alternatywnym lub dodatkowym krokiem naprzód mogłoby być przyznanie państwu członkowskiemu, w którym wydano orzeczenie arbitrażowe, wyłącznej jurysdykcji do stwierdzenia wykonalności orzeczenia arbitrażowego oraz zgodności z zasadami rzetelnego postępowania, po którym orzeczenie arbitrażowe mogłoby przepływać swobodnie w ramach Wspólnoty. Jeszcze inne sugerowane rozwiązanie polegałoby na skorzystaniu z art. VII konwencji nowojorskiej w celu dalszego ułatwienia na poziomie UE uznawania orzeczeń

¹⁴ Jeżeli przyjęte zostanie takie podejście, na ustalenie miejsca postępowania przed sądem polubownym powinny pozwalać jednolite kryteria. W ogólnym opracowaniu zasugerowano odwołanie się do umowy stron lub decyzji sądu polubownego. Jeżeli miejsca postępowania przed sądem polubownym nie można ustalić na tej podstawie, sugeruje się powiązanie go z sądami państwa członkowskiego, do których jurysdykcji należałby spór, gdyby nie zawarto umowy o arbitraż.

¹⁵ Ma to szczególne znaczenie na przykład w sytuacji uchylenia orzeczenia arbitrażowego z powodu naruszenia wymuszających swoje zastosowanie przepisów prawa wspólnotowego (np. prawa konkurencji).

arbitrażowych (zagadnienie, które mogłoby też stać się przedmiotem odrębnego instrumentu wspólnotowego).

Pytanie 7:

Podjęcie jakich działań na poziomie Wspólnoty wydaje się Państwu właściwe:

- *zwiększenie skuteczności umów o arbitraż;*
- *zagwarantowanie odpowiedniej koordynacji postępowań sądowych i przed sądem polubownym;*
- *zwiększenie skuteczności orzeczeń arbitrażowych?*

8. Inne kwestie

8.1. Zakres stosowania

Jeżeli chodzi o zakres stosowania rozporządzenia, w związku z przyjęciem rozporządzenia (WE) nr 4/2009 do listy wyłączeń należy dodać sprawy alimentacyjne. W odniesieniu do funkcjonowania art. 71, regulującego stosunek rozporządzenia do konwencji dotyczących spraw szczególnych, zaproponowano jak największe ograniczenie jego zakresu stosowania.

8.2. Jurysdykcja

W kontekście znaczenia miejsca zamieszkania jako podstawowego łącznika służącego określeniu jurysdykcji, należy rozważyć wypracowanie autonomicznego pojęcia.

Ponadto należy zastanowić się, w jakim stopniu właściwe byłoby utworzenie niewyłącznej jurysdykcji opartej na miejscu położenia rzeczy ruchomych, w przypadkach dotyczących praw rzeczowych lub posiadania w odniesieniu do takich rzeczy. W stosunku do umów o pracę należy rozważyć w jakim stopniu stosowne byłoby zezwolenie na łączenie spraw na podstawie art. 6 ust. 1. Jeżeli chodzi o jurysdykcję wyłączną, należy zastanowić się, czy wybór jurysdykcji w umowach dotyczących wynajmu powierzchni biurowej powinien być dopuszczalny; w odniesieniu do wynajmu domów wakacyjnych właściwe mogłoby być wprowadzenie pewnej elastyczności, aby uniknąć prowadzenia postępowań przed sądami odległymi od wszystkich stron. Należy także rozważyć, czy właściwe byłoby rozszerzenie zakresu stosowania jurysdykcji wyłącznej w prawie spółek (art. 22 pkt 2) na dodatkowe zagadnienia związane z wewnętrzną organizacją spółki oraz jej procesem decyzyjnym. Ponadto warto byłoby zastanowić się nad przyjęciem jednolitej definicji „siedziby”. W odniesieniu do funkcjonowania art. 65 należy zastanowić się w jakim stopniu można by wprowadzić jednolitą regułę dotyczącą postępowań z udziałem osób trzecich, ewentualnie ograniczoną do roszczeń przeciwko zagranicznym osobom trzecim. Alternatywą byłoby utrzymanie zróżnicowanych krajowych przepisów proceduralnych, z jednoczesną taką zmianą brzmienia art. 65, która pozwoli przepisom krajowym na rozwój w kierunku jednolitego rozwiązania. Dodatkowo zobowiązanie sądu, rozpatrującego roszczenie przeciwko osobie trzeciej w postępowaniu do którego została przypozywana, do zbadania dopuszczalności przypozywania może zmniejszyć niepewność co do skutku, jaki wywoła orzeczenie sądu za granicą.

W sprawach z zakresu prawa morskiego należy rozważyć w jakim zakresie właściwe byłoby łączenie na podstawie rozporządzenia postępowań zmierzających do ustanowienia funduszu

odpowiedzialności z postępowaniami dotyczącymi odpowiedzialności osobistej. W odniesieniu do mocy wiążącej umów dotyczących jurysdykcji zawartych w konosamentach w stosunku do osoby trzeciej będącej posiadaczem konosamentu, podmioty zainteresowane zasugerowały, że przewoźnik oznaczony w konosamencie powinien być związany klauzulą dotyczącą jurysdykcji, a także powinien móc się na nią powołać w stosunku do prawnego posiadacza będącego osobą trzecią, chyba że postanowienia konosamentu nie są wystarczająco jasne w zakresie wskazania jurysdykcji.

Jeżeli chodzi o kredyt konsumencki, należy zastanowić się, czy stosowne byłoby dostosowanie brzmienia art. 15 ust. 1 lit. a) i b) rozporządzenia do definicji kredytu konsumenckiego zawartej w dyrektywie 2008/48/WE¹⁶.

W odniesieniu do prowadzonych przez Komisję prac w zakresie zbiorowego dochodzenia roszczeń¹⁷ należy rozważyć, czy potrzebne są szczególne normy jurysdykcyjne dotyczące powództw zbiorowych.

8.3. Uznawanie i wykonanie

Jeżeli chodzi o uznawanie i wykonanie należy zastanowić się, w jakim stopniu właściwe byłoby zajęcie się zagadnieniem swobodnego przepływu dokumentów urzędowych¹⁸. W sprawach rodzinnych (rozporządzenia (WE) nr 2201/2003 i (WE) nr 4/2009) rozstrzygnięcie sporu zawarte w dokumencie urzędowym jest automatycznie uznawane w innych państwach członkowskich. Powstaje pytanie w jakim stopniu „uznanie” byłoby odpowiednie we wszystkich lub niektórych sprawach cywilnych i handlowych, uwzględniając szczególne skutki prawne dokumentów urzędowych.

Ponadto można poprawić swobodny przepływ orzeczeń nakazujących płatność okresowej kary pieniężnej, gwarantując, kwotę stanowiącą wysokość kary określa albo sąd pochodzenia, albo organ państwa członkowskiego wykonania. Należałoby także rozważyć, w jakim stopniu rozporządzenie powinno zezwalać nie tylko na dochodzenie kar pieniężnych należnych wierzycielowi, lecz także kar należnych organom sądowym lub skarbowym.

Można by również poprawić dostęp do wymiaru sprawiedliwości na etapie egzekucji, ustanawiając jednolity standardowy formularz, dostępny we wszystkich urzędowych językach Wspólnoty, zawierający wyciąg z orzeczenia¹⁹. Taki formularz zlikwidowałby potrzebę tłumaczenia całego orzeczenia i zagwarantował, że wszystkie niezbędne informacje (np. dotyczące odsetek) byłyby dostępne organom egzekucyjnym. Koszty wykonania można by ograniczyć przez zniesienie wymogu wskazania adresu do doręczeń lub ustanowienia pełnomocnika do doręczeń²⁰. W kontekście aktualnej harmonizacji w prawie wspólnotowym, w szczególności rozporządzenia (WE) nr 1393/2007 dotyczącego doręczania w państwach

¹⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. L 133 z 22.5.2008, s. 66).

¹⁷ Zob. Zielona księga w sprawie dochodzenia zbiorowych roszczeń konsumentów – COM(2008) 794 z 27.11.2008 r. – oraz Biała księga w sprawie roszczeń o naprawienie szkody wynikłej z naruszenia wspólnotowego prawa ochrony konkurencji – COM(2008) 165 z 2.4.2008 r.

¹⁸ Parlamentu Europejskiego w rezolucji z dnia 18 grudnia 2008 r. odniósł się także do europejskiego dokumentu urzędowego.

¹⁹ Zob. na przykład rozporządzenie (WE) nr 4/2009.

²⁰ Pełnomocnik do doręczeń oznacza osobę umocowaną do działania w imieniu strony w trakcie postępowania regulowanego prawem.

członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych²¹, taki wymóg wydaje się rzeczywiście zbędny.

Pytanie 8:

Czy Państwa zdaniem można poprawić funkcjonowanie rozporządzenia w sposób wskazany powyżej?

²¹ Dz.U. L 324 z 10.12.2007, s. 79.